

20. 1. 2023

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Změna žaloby - důsledky stanoviska Ústavního soudu Pl. ÚS-st. 43/16

§ 95 občanského soudního řádu zakotvuje možnost změny žaloby. Dle prvního odstavce tohoto ustanovení platí, že „Žalobce (navrhovatel) může za řízení se souhlasem soudu měnit návrh na zahájení řízení. Změněný návrh je třeba ostatním účastníkům doručit do vlastních rukou, pokud nebyli přítomni jednání, při němž ke změně došlo.“

Druhý odstavec pak vymezuje možnosti soudu takovouto změnu nepřipustit: „*Soud nepřipustí změnu návrhu, jestliže by výsledky dosavadního řízení nemohly být podkladem pro řízení o změněném návrhu. V takovém případě pokračuje soud v řízení o původním návrhu po právní moci usnesení.*“

§ 202 odst. 1 písm. d) o.s.ř. pak stanovuje, že proti usnesení, kterým byla či nebyla připuštěna změna žaloby, není možné odvolání.

Dlouho bylo toto ustanovení relativně ustáleným procesním institutem civilního procesu bez větších změn, jak dokládá i odborná literatura s odkazem na po dlouhou dobu nepřekonanou judikaturu: „*Institut souhlasu soudu se změnou návrhu je veden zásadou hospodárnosti řízení. Soud proto změnu nepřipustí, jestliže by výsledky dosavadního řízení nemohly být podkladem pro řízení o změněném návrhu. Připuštění změny žaloby předpokládá samostatnou úvahu (a závěr) obecného soudu, která, je-li náležitě odůvodněna, nepodléhá případnému přezkumu ÚS (I. ÚS 179/2000). Jestliže žalobce změnou žaloby reaguje na v průběhu dokazování nově zjištěné skutkové okolnosti, zpravidla není důvod změnu žaloby nepřipustit (NS 22 Cdo 3140/2019).*“[\[1\]](#)

Po novele OSŘ č. [7/2009](#) Sb. je princip hospodárnosti civilního řízení zabezpečen jiným, komplexnějším způsobem, než je vymezen v § 95 odst. 2, a to skrze systém koncentrací sporu, který není připuštěním změny žaloby prolomen (§ 118b odst. 2). Zmíněná ustanovení je třeba vykládat v souvztažnosti. Proto soud nemá změnu návrhu připustit, pokud by žalobce nemohl být se svým novým požadavkem úspěšný z důvodu již nastolené koncentrace. Nicméně pokud tak učiní, nastane i ohledně pozměněného předmětu řízení překážka věci rozsouzené. Procesní zavinění na pozdním podání návrhu na změnu žaloby náleží žalobci, nelze je přičítat k tíži soudu.“[\[2\]](#)

Až posud by se zdálo, že v případě změny žaloby je stanoven postup zcela srozumitelně a zřetelně, kdy zákon přiznává (zpravidla) prvoinstačnímu soudu, rozhodujícímu o návrhu na změnu žaloby, rozhodnout na základě samostatného posouzení dle konkrétního důkazního stavu toho kterého řízení.

Plénum Ústavního soudu však přijalo dne 15. listopadu 2016 pod sp. zn. Pl. ÚS-st. 43/16 stanovisko, ze kterého vyplývá tato právní věta: „*Nevylučuje-li zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, změnu návrhu, popřípadě napadení nepřipuštění takové změny návrhu cestou odvolání, je ústavní stížnost směřující proti usnesení, jímž se nepřipouští změna návrhu podle § 95 odst. 2 občanského soudního řádu, nepřipustná podle § 75 odst. 1 zákona č. [182/1993](#) Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.*“

Z tohoto nemusí být na první pohled zřejmé, kam nás stanovisko Ústavního soudu zavádí. Pro lepší vysvětlení je tak na místě odkázat zejména na bod 17. tohoto stanoviska, ve kterém Ústavní soud dovodil, že: „*S ohledem na skutečnost, že toto rozhodnutí je způsobilé zasáhnout do práv jednotlivce,*

Ústavní soud považuje za ústavně souladný toliko takový výklad občanského soudního řádu, podle něhož odvolací soud v rámci řízení o odvolání proti rozhodnutí ve věci samé není vázán usnesením podle ustanovení § 95 odst. 2 o. s. ř. (byť formálně nezrušeným) a je oprávněn, resp. v případě uplatnění relevantní námitky [§ 205 odst. 2 písm. c), g) o. s. ř.] povinen, rozhodnutí o nepřipuštění změny žaloby v plném rozsahu přezkoumat. Účastník řízení má ostatně možnost postupovat v intencích ustanovení § 95 o. s. ř. i v odvolacím řízení, neboť systém neúplné apelace brání pouze tomu, aby mohl být v odvolacím řízení uplatněn nový nárok, který nemá žádnou skutkovou souvislost s dříve uplatněným nárokem. Podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu (viz např. rozsudek ze dne 30. 8. 2001 sp. zn. 21 Cdo 2502/2000) „změnit žalobu může žalobce za podmínek uvedených v ustanovení § 95 o. s. ř. také za odvolacího řízení (srov. § 211 o. s. ř.), ledaže by změnou žaloby uplatňoval nový nárok, tj. nárok, který nemá žádnou skutkovou souvislost s dříve (původně) uplatněným nárokem (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 1. 1998 sp. zn. 2 Cdon 753/97, uveřejněný pod č. 56 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1998). O změně žaloby musí odvolací soud vždy rozhodnout; dokud tak neučiní, nemůže o změněné žalobě jednat a rozhodovat“.

Tento názor Ústavního soudu se pak promítl i do rozhodování Nejvyššího soudu.

Příkladmo: Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2017, sp. zn. 30 Cdo 5189/2016:

„Nejvyšší soud však nemůže přehlížet, že plénum Ústavního soudu přijalo dne 15. 11. 2016 pod sp. zn. Pl. ÚS-st. 43/16 stanovisko, uveřejněné pod č. 394 ročníku 2016 Sb. zák., z jehož odůvodnění (bod 17.) vyplývá názor, že rozhodování soudů podle § 95 o. s. ř. je způsobilé zasáhnout do práv jednotlivce. Ústavní soud považuje za ústavně souladný toliko takový výklad občanského soudního řádu, podle něhož odvolací soud v rámci řízení o odvolání proti rozhodnutí ve věci samé není vázán usnesením podle ustanovení § 95 odst. 2 o. s. ř. (byť formálně nezrušeným) a je oprávněn, resp. v případě uplatnění relevantní námitky [§ 205 odst. 2 písm. c), g) o. s. ř.] povinen, rozhodnutí o nepřipuštění změny žaloby v plném rozsahu přezkoumat. Účastník řízení má ostatně možnost postupovat v intencích ustanovení § 95 o. s. ř. i v odvolacím řízení, neboť systém neúplné apelace brání pouze tomu, aby mohl být v odvolacím řízení uplatněn nový nárok, který nemá žádnou skutkovou souvislost s dříve uplatněným nárokem. Podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu (viz např. rozsudek ze dne 30. 8. 2001 sp. zn. 21 Cdo 2502/2000) „změnit žalobu může žalobce za podmínek uvedených v ustanovení § 95 o. s. ř. také za odvolacího řízení (srov. § 211 o. s. ř.), ledaže by změnou žaloby uplatňoval nový nárok, tj. nárok, který nemá žádnou skutkovou souvislost s dříve (původně) uplatněným nárokem (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 1. 1998 sp. zn. 2 Cdon 753/97, uveřejněný pod č. 56 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1998). O změně žaloby musí odvolací soud vždy rozhodnout; dokud tak neučiní, nemůže o změněné žalobě jednat a rozhodovat“.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 5. 2018, sp. zn. 28 Cdo 5069/2017:

„Dovolací soud podotýká, že nelze aprobovat ani způsob, jakým odvolací soud vypořádal námitku žalobce rozporující nepřipuštění jím navrhané změny žaloby. Ačkoli úvaha městského soudu (dle níž věcnou správnost usnesení soudu prvního stupně, kterým nebyla změna žaloby připuštěna, není oprávněn přezkoumávat, ani pokud bylo odvoláním napadeno rozhodnutí ve věci samé) konvenuje dosavadní judikatuře Nejvyššího soudu (srovnej např. jeho usnesení ze dne 28. 5. 2013, sp. zn. 21 Cdo 723/2012), nelze přehlédnout, že ve stanovisku pléna Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2016, sp. zn. Pl. ÚS-st. 43/16, bodě 17, byl upřednostněn odlišný výklad občanského soudního řádu, podle kterého odvolací soud v rámci řízení o odvolání proti rozhodnutí ve věci samé není vázán usnesením podle ustanovení § 95 odst. 2 o. s. ř. (byť formálně nezrušeným) a je oprávněn, respektive v případě uplatnění relevantní námitky povinen, rozhodnutí o nepřipuštění změny žaloby v plném rozsahu přezkoumat. (...“

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 6. 2020, sp. zn. 30 Cdo 3548/2019

„Nejvyšší soud nemohl přehlédnout, že plénum Ústavního soudu přijalo dne 15. 11. 2016 pod sp. zn. Pl. ÚS-st. 43/16 stanovisko, uveřejněné pod č. 394/2016 Sb., z jehož odůvodnění (bod 17.) vyplývá pro obecné soudy závazný názor (čl. 89 odst. 2 Ústavy), že rozhodování soudů podle § 95 o. s. ř. je způsobilé zasáhnout do práv jednotlivce. Ústavní soud považuje za ústavně souladný toliko takový výklad občanského soudního řádu, podle něhož odvolací soud v rámci řízení o odvolání proti rozhodnutí ve věci samé není vázán usnesením podle ustanovení § 95 odst. 2 o. s. ř. (byť formálně nezrušeným) a je oprávněn, resp. v případě uplatnění relevantní námitky [§ 205 odst. 2 písm. c), g) o. s. ř.] povinen, rozhodnutí o nepřipuštění změny žaloby v plném rozsahu přezkoumat.“

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2020, sp. zn. 27 Cdo 1209/2018

„Ústavní soud ve stanovisku pléna ze dne 15. 11. 2016, sp. zn. Pl. ÚS-st. 43/16, uveřejněném pod číslem 394/2016 Sb., formuloval a odůvodnil závěr, podle kterého považuje za ústavně souladný toliko takový výklad občanského soudního řádu, podle něhož odvolací soud v rámci řízení o odvolání proti rozhodnutí ve věci samé není vázán usnesením podle ustanovení § 95 odst. 2 o. s. ř. (byť formálně nezrušeným) a je oprávněn, resp. v případě uplatnění relevantní námitky [§ 205 odst. 2 písm. c), g) o. s. ř.] povinen, rozhodnutí o nepřipuštění změny žaloby v plném rozsahu přezkoumat.“

Nejvyšší soud tak argumentaci Ústavního soudu převzal (a to doslova) do odůvodnění svých rozhodnutí. Stejně jako Ústavní soud tak opakuje názor (byť občasně přiznává že jde o odlišný výklad o.s.ř.), který z tohoto stanoviska vyplývá, tedy že odvolací soud je oprávněn, respektive v případě uplatnění relevantní námitky, jež je dle názoru Ústavního soudu § 205 odst. 2 písm. c) a g) o.s.ř., povinen v plném rozsahu přezkoumat rozhodnutí. Tedy přezkoumat usnesení, proti kterému, jak vyplývá ze zákona, není přípustné odvolání.

Ačkoliv tak Ústavní soud ve svém stanovisku přiznává, že: „(...) Účastník řízení má ostatně možnost postupovat v intencích ustanovení § 95 o. s. ř. i v odvolacím řízení, neboť systém neúplné apelace brání pouze tomu, aby mohl být v odvolacím řízení uplatněn nový nárok, který nemá žádnou skutkovou souvislost s dříve uplatněným nárokem. Podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu (viz např. rozsudek ze dne 30. 8. 2001 sp. zn. 21 Cdo 2502/2000) „změnit žalobu může žalobce za podmínek uvedených v ustanovení § 95 o. s. ř. také za odvolacího řízení (...)“^[3] Tak zároveň klade na odvolací soudy povinnost přezkoumávat tato rozhodnutí soudů nižší instance.

Ani Ústavní soud, ani Nejvyšší soud však již odvolacím soudům neříká, jak by takovýto „přezkum v plném rozsahu“ měl vypadat. Odvolací soudy jsou tak postaveny do překerní situace, kdy jsou na jedné straně zákonem vázány tím, že předmětná usnesení nejsou přezkoumatelná z titulu odvolání, a na druhé straně jsou vázány stanoviskem Ústavního soudu, který říká v podstatě pravý opak. Dle logiky Ústavního soudu by tak odvolací soudy teoreticky mohly přicházet do situací, kdy nejprve (nějakým způsobem) přezkoumají (typicky) zamítavé usnesení o změně žaloby, a následně budou sami, dle důkazního stavu zjištěného u první instance, rozhodovat o takovém návrhu, pakliže ho žalobce učiní.

Nejenže tak tímto stanoviskem Ústavní soud prolomil dosavadní judikaturu („Proto Ústavní soud rozhodl tak, jak je ve výroku uvedeno, a stanoviskem podle ustanovení § 23 zákona č. [182/1993 Sb.](#), o Ústavním soudu, překonal právní názor obsažený v nálezu sp. zn. IV. ÚS 157/02 ze dne 4. 12. 2002 (N 149/28 SbNU 347) a v dalších shora citovaných nálezech“)^[4], ale svým způsobem tak vlastně prolamuje i zákon, neboť vcelku (jak jsme již uváděli shora) srozumitelnou a zřetelnou úpravu naprosto popírá, a nejde tak ani o judikatorní odklon (jak říká i Ústavní soud ve svém stanovisku, bod 22.), ale dle našeho názoru spíše o judikatorní exces.

Nelze se zbavit dojmu, že Ústavní soud tak tímto reaguje na situaci, kdy proti usnesení, jímž se povoluje či zamítá návrh na změnu žaloby, jakožto usnesení, proti kterému ze zákona není možný opravný prostředek, bylo jediným možným obranným postupem podání ústavní stížnosti. Ústavní soud komentovaným stanoviskem tak vlastně uměle vytvořil prostor pro odvolací soudy, aby se takovým rozhodnutím museli zabývat, čímž fakticky zamezili možnost ústavní stížnosti proti takovýmto usnesením podávat.

Ústavní soud si navíc sám sobě tento postup dle předchozího odstavce, a s použitím analogie i jeho názor na přezkum odvolacími soudy, posvětil v bodech 19 a 20 stanoviska:

„19. Ochrana práv, která je jednotlivci takto poskytnuta v rámci odvolacího řízení, má zároveň potenciál být výrazně efektivnější než ochrana, kterou by mohl poskytnout sám Ústavní soud v řízení o ústavní stížnosti. Zatímco totiž odvolací soud může v plném rozsahu přezkoumat správnost postupu soudu prvního stupně, Ústavní soud se může zabývat toliko tím, zda bylo napadeným rozhodnutím porušeno určité základní právo či svoboda. V tomto kontextu lze ostatně pro ilustraci odkázat i na nálezy Ústavního soudu citované shora, jimiž nebylo řešeno jádro problému, nýbrž pouze otázka, zda bylo napadené usnesení řádně odůvodněno. Již z toho je patrné, že věcné projednání ústavní stížnosti směřující proti rozhodnutí o nepřipuštění změny žaloby je nejen v rozporu s principem subsidiarity ústavní stížnosti, nýbrž je ve své podstatě i nepřilíš efektivní a ochrana, kterou nakonec Ústavní soud poskytuje, je daleko více virtuální než skutečně reálnou.

*20. Právě uvedené pochopitelně nelze vztáhnout na řízení v tzv. bagatelních věcech, v nichž odvolání proti rozhodnutí ve věci samé není přípustné. Ani ve vztahu k nim ovšem není namístě projednávat ústavní stížnost směřující přímo proti usnesení o nepřipuštění změny žaloby, **neboť námitky proti němu lze uplatnit v rámci ústavní stížnosti proti konečnému meritornímu rozhodnutí.** Efektivita ochrany poskytované Ústavním soudem bude přitom srovnatelná se situací, v níž by Ústavní soud připustil již stížnost proti samotnému rozhodnutí podle ustanovení § 95 odst. 2 o. s. ř.“*

Lze se tak ztotožnit s odlišným stanoviskem soudce Pavla Rychetského:

*„Stanovisko pléna, proti kterému tímto disentem brojím, vyústilo v závěr, že žádná rozhodnutí obecných soudů o nepřipuštění změny návrhu podaného podle § 95 o. s. ř. nelze napadnout ústavní stížností pro nepřípustnost. Nepřípustnost ústavní stížnosti je upravena v § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu tak, že jedinou podmínkou nepřípustnosti je nevyčerpání všech procesních prostředků pro ochranu práva. **V daném případě je nepochybné, že proti procesním usnesením vydaným podle § 95 o. s. ř. není přípustné ani odvolání, ani dovolání. Stanovisko se tak snaží vykonstruovat quasi existenci takových opravných prostředků v podobě možnosti napadnout procesní usnesení až v odvolání proti prvostupňovému meritornímu rozhodnutí (mohlo by ovšem jít pouze o rozhodnutí zamítavé), možnosti opakovat návrh podle § 95 o. s. ř. až v průběhu odvolacího řízení (muselo by se nějaké konat) anebo podáním nové samostatné žaloby.** Ani jeden z uvedených postupů však nelze při zdravém rozumu podřadit pod zákonnou podmínku vyčerpání všech procesních prostředků poskytnutých zákonem k ochraně práva.“[\[5\]](#)*

V odborné literatuře se pak lze setkat s tímto názorem: „Domníváme se však, že právě přezkum rozhodnutí soudu prvního stupně o návrhu na změnu žaloby ze strany odvolacího soudu, v rámci rozhodování o odvolání věci samé, **je za současné právní úpravy jediným ústavně konformním postupem**, a to opět zejména z důvodů zásadních důsledků i do oblasti hmotného práva, které jsou s rozhodováním o změně žaloby spojeny. Jak by ale měl odvolací soud v případě zrušení rozsudku soudu prvního stupně odklidit i nesprávné usnesení o změně žaloby není zřejmé.“[\[6\]](#)[\[7\]](#)

Dle našeho názoru není postup dle stanoviska Ústavního soudu jediným konformním způsobem, kdy

jde spíše o exces v rozhodování Ústavního soudu. Lze však s souhlasit s výše názorem uvedeným ve výše citovaném článku, tedy úvahou de lege ferenda: „(...) že zákonodárce by měl přistoupit k novelizaci o. s. ř., tak aby do budoucna bylo odvolání proti rozhodnutí soudu o změně žaloby přípustněno. Rozhodnutí o připuštění/nepřipuštění žaloby není rozhodnutím, které by pouze upravovalo vedení řízení a mělo tak „pouze“ procesní povahu, ale naopak na průběh a konečný výsledek řízení zásadní vliv.“[\[8\]](#)

Do té doby však (přistoupí-li vůbec zákonodárce k takovému kroku[\[9\]](#)) budou muset (především) odvolací soudy přijít na způsob, jakým způsobem naložit se stanoviskem Ústavního soudu, zdali rozhodnutí o změně žaloby i přes dikci zákona přezkoumávat, či zdali trváním na úpravě obsažené v o.s.ř. „dotlačit“ Ústavní soud k přehodnocení svého rozhodnutí. Ať tak či tak, v každém případě se v případném opravném prostředku proti rozhodnutí odvolacích soudů nabízí argumentace založená buď na nerespektování judikatury, či zákona.

JUDr. David Řezníček, LL.M., Ph.D.,
advokát

Mgr. Lukáš Beer

REZNICEK CO.

[Řezníček & Co. s.r.o., advokátní kancelář](#)

Krajinská 281/44
370 01 České Budějovice

Tel.: +420 386 323 247
e-mail: reznicek@reznicek.com

[\[1\]](#) SVOBODA, Karel. § 95 [Změna žaloby]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1.aktualizace, 2022). Praha: C. H. Beck, 2021, s. 481-482, marg. č. 19-20.

[\[2\]](#) SVOBODA, Karel. § 95 [Změna žaloby]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1.aktualizace, 2022). Praha: C. H. Beck, 2021, s. 481-482, marg. č. 19-20.

[\[3\]](#) Což zopakoval i v bodě 18. stanoviska Pl. ÚS-st. 43/16

[4] Stanovisko Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2016, sp. zn. Pl. ÚS-st. 43/16

[5] Stanovisko Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2016, sp. zn. Pl. ÚS-st. 43/16

[6] JUDr. Ervín Perthen, JUDr. Milan Chmelík, Mgr. Kateřina Šperková. In: Bulletin advokacie. OBRANA PROTI NESPRÁVNĚMU POSTUPU SOUDU PŘI ROZHODOVÁNÍ O NÁVRHU NA ZMĚNU ŽALOBY. Publikováno 19.1.2015. Dostupné z:
<http://www.bulletin-advokacie.cz/obrana-proti-nespravnemu-postupu-soudu-pri-rozhodovani-o-navrhu-na-zmenu-zaloby>

[7] Článek vyšel ještě před stanoviskem Pl. ÚS-st. 42/16.

[8] JUDr. Ervín Perthen, JUDr. Milan Chmelík, Mgr. Kateřina Šperková. In: Bulletin advokacie. OBRANA PROTI NESPRÁVNĚMU POSTUPU SOUDU PŘI ROZHODOVÁNÍ O NÁVRHU NA ZMĚNU ŽALOBY. Publikováno 19.1.2015. Dostupné z:
<http://www.bulletin-advokacie.cz/obrana-proti-nespravnemu-postupu-soudu-pri-rozhodovani-o-navrhu-na-zmenu-zaloby>

[9] Pravděpodobně se tak dočkáme až s novým civilním řádem soudním

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. – zápis jednatelského oprávnění do obchodního rejstříku](#)
- [Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách](#)
- [Promlčení zápůjčky bez určení splatnosti v judikatuře Nejvyššího soudu](#)
- [Rozvod s mezinárodním prvkem a související otázky péče o děti a výživného](#)
- [Příkaz a příkaz na místě v přestupkovém řízení vedeném orgány inspekce práce](#)
- [Letiště a letecké stavby](#)
- [Problematické aspekty změn v úpravě odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku](#)
- [Autonomní mobilita optikou české legislativy. Kdy se na silnicích dočkáme vozidel bez řidiče?](#)
- [Rodičovská odpovědnost po novele občanského zákoníku: Jak nové principy rovnosti, spolupráce a ochrany dítěte mění praxi soudů a rodin](#)
- [Lhůta a povinnosti při vyrozumění oznamovatele o výsledku posouzení oznámení](#)